

Trösterová, Zdeňka

[Marvan, J. Cesty ke spisovné češtině - (800-1800)]

Opera Slavica. 2007, vol. 17, iss. 2, pp. 66-67

ISSN 1211-7676

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/116551>

Access Date: 28. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

hry, kdy se v určitých kruzích mládeže píše s dvěma tečkami nikoli nad, ale pod „e“. Autor v příspěvku znovu ukázal, že „nudná“ problematika grafiky a pravopisu může být pojata (při zachování přísně vědeckého přístupu) téměř detektivně. – Repliky-klišé jako výraz souhlasu a nesouhlasu zajímají M. Jankovičovou (Slovensko).

Literárněvědná problematika je zastoupena třemi příspěvky: A. S. Karpov (Rusko) píše o problému národního sebeuvědomění v literatuře ruského zahraničí, I. S. Skoropanova (Bělorusko) o hře smyslu a nonsensu v poemě M. Suchotina a M. Kováčová (Slovensko) o M. Gorkém u příležitosti 70. výročí jeho úmrtí.

Metodické stati (J. Andrejčíková/Slovensko, N. S. Kančeva-Chinova/Bulharsko a A. Košíková/Slovensko) si všímají nových forem maturity z RJ na Slovensku, práce s reprodukováným textem v hodinách ruštiny a tzv. lingvokulturém. Poslední téma je už vlastně jakýmsi přechodem k dalšímu oddílu, kulturologii.

Ten je reprezentován příspěvkem E. Kollárové *Животись во времени: кино и Клио* a interview A. Berdičevského (Rakousko), které proběhlo v Americe s Jevgenijem Jevtušenkem. E. Kollárová, jako vždy zasvěceně a originálně, hledá a nachází propojení mezi výtvarným uměním, kinem a televizí. Deklaruje svůj úmysl představit čtenáři asociativní auru, která vzniká v prostoru mezi katedrou a posluchači, připomíná slova výtvarného umělce M. Romadina, který spolu s Tarkovským chápal kino jako *животись во времени*, zamýšlí se nad národní specifikou vnímání filmů a převodu literárních děl na filmové plátno. Její příspěvek je inspirativní, ale i náročný. Předpokládá zájem, znalosti, snahu proniknout pod povrch, nacházet skryté asociace.

Kulturní kaleidoskop mapuje současné kulturní dění, informace ARSu seznamují s akcemi, které se uskutečnily nebo chystají. Recenze seznamují s novými publikacemi, mimo jiné s monografií brněnského slavisty I. Pospíšila *Ruský román znovu navštívený (Historie, uzlové body vývoje, teorie a mezinárodní souvislosti. Od počátků k výhledům do současnosti)*. Brno 2005).

Zdeňka Trösterová

Marvan, J.: Cesty ke spisovné češtině (800-1800). Universitas Purkyniana Ustensis Bohemia, Facultas Paedagogica, Ústí nad Labem 2006

Vědecká disciplína osvětlující teorii a dějiny slovanských spisovných jazyků je relativně mladá, spjatá především s činností Pražského lingvistického kroužku mezi dvěma světovými válkami a působením Mezinárodní komise pro slovanské spisovné jazyky při MKK pod vedením A. Jedličky v druhé polovině XX. století. Zájem o problematiku fenoménu, pro nějž dnes máme pojem a termín *spisovný jazyk*, je však mnohem starší. Souvisí se sebeuvědomováním a jazykovou sebereflexí jednotlivých nositelů slovanských národních jazyků, většinou ovšem nikoli řadových, ale úzce spjatých s kulturním prostředím své doby, a v určitých etapách, jako byly např. epochy tzv. „národních obrození“, s jazykovou sebereflexí celých slovanských etnik. A protože jazyk, a zvláště *kulturní, spisovný jazyk* je vždy nejen prostředkem komunikace, ale rovněž politikem, spjatým nejrůznějšími vazbami s veřejným životem, panující ideologií, mezinárodními vlivy atd., byla a je situace jednotlivých spisovných slovanských jazyků, nehledě na jejich genetickou příbuznost, zásadně odlišná a vyžadující tedy specifický přístup k objektu zkoumání.

Každé dílo, které v tomto smyslu mapuje některou dílčí oblast slovanského teritoria, je tedy přínosné nejen pro ten který slovanský jazyk, ale jako kámen mozaiky se ukládá do celkového obrazu našich znalostí o slovanských spisovných jazycích a jejich vývoji.¹

V poslední době byla tato literatura obohacena o výše jmenovanou publikaci J. Marvany s poněkud nezvyklým podtitulem *Malý průvodce dějinami české lingvoekologie*. Termín na první pohled snad až příliš módní má v autorově koncepci matefského jazyka kultivovaného staletími ke „spisovnosti“ své opodstatnění, během čtení publikace se ztotožníme s názorem, že jazyk je vlastně prvním a nejzásadnějším „životním prostředím.“² Převezmeme-li text ze záložky, má tato kniha (současně monografie i učebnice i jakási cvičebnice) tři základní vlastnosti: klade důraz na autentičnost dobových textů, zejména na jejich výpovědní hodnotu pro tisícileté osudy češtiny, na přímé svědectví jejich současníků o tehdejší povědomí a chápání jazyka, hlavně pak jeho duchovního rozměru (noosféry); pomocí komentářů a pokynů vede jejich čtenáře k vlastní představě o jazykovém prostředí (lingvoekologii), o jeho kráse a morálním závazku (lingvoestetice a lingvoetice); pěstuje zejména u mladého adepta pocit zodpovědnosti za vlastní získávání vědomostí.

V pěti oddílech jsou sledovány dějiny spisovné (a „předspisovné“) češtiny od působení Konstantinova a tradice slověnské (termín autora) až po pozdní dobu předbělohorskou a „předdveří“ obrození, vždy na textech, známějších i téměř neznámých, se zasvěceným komentářem a mnohdy netradičním pohledem na osobnosti a jevy, o nichž je řeč (viz např. téma o úloze jesuitů v dějinách spisovné češtiny, o Gramatice Rosové z r. 1672 atd.). Cenné jsou i přílohy, četná vyobrazení včetně reprodukcí původních podob textů, rejstříky.

Autor, který působil na řadě světových univerzit a mezi jehož zájmy patří kromě bohemistiky obecná slavistika, baltistika a evropeistika, vytvořil osobitě pojaté dílo o cestách ke spisovné češtině, které může být užitečné nejen pro zájemce o bohemistická studia, ale slavisty vůbec. Poskytne jim zasvěcené pozadí pro srovnání se situací v jiných slovanských jazycích a způsobem podání látky může být i metodologicky podnětné pro další badatele v oblasti teorie a historie slovanských spisovných jazyků. Vydání autentických textů s komentářem je totiž velmi užitečné a může vést až k opravení názoru, který jsme si před léty pod vlivem okolností a někdy i ideologicky zkresleného výkladu udělali o různých obdobích a jejich představitelích.

Zdeňka Trösterová

¹ Někteří autoři zasahují širší okruh bádání, srov. např. Н. И. Толстой, *История и структура славянских литературных языков*, Изд. «Наука», Москва 1988. Ani zde však nejde o to, že by autor věnoval rovnoměrnou pozornost všem slovanským spisovným jazykům, mapuje hlavně teritorium východoslovanské a jihoslovanské náležející do kulturněhistorického areálu Slavia Orthodoxa.

² Srov. slova I. Pospíšila v publikaci *Proměny jazyka a literatury v současných ruských textech*, Ústav slavistiky PFMU, Brno 2007 (v tisku): „...jedinou hodnotou, kterou nelze zcizit, potlačit nebo vyvrátit a která sama vyjadřuje hlubinu národního bytí, je jazyk: on jediný je pevnou jistotou, identifikační kartou i tajemstvím, které od nás odchází až s našim posledním vydechnutím...“.